

OOSTVLAAMSCHE ZANTENMEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van de Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent.
Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten :
F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.
J. VERMEULEN & J. BOES.

Lodewijk Lievevrouw herdacht⁽¹⁾

(2-4-1862 — 8-10-1951).

De Bond der Oostvlaamse Folkloristen verloor op 8 October in Lodewijk Lievevrouw een zijner trouwste en eminentste leden, zijn ouderdomsdeken; ik verloor een verkleefde vriend, een vriend van vóór vele, vele jaren. Immers L. L. was mijn schoolmakker op de banken van de hoogste klasse van de gemeenteschool Saspoortstraat, bestuurd door Jacob Wiemer.

Het kan enigszins zonderling schijnen dat ik, een vijftal jaren jonger, bij dezelfde onderwijzer, J. Van Renterghem, kon zitten.

Zulks ligt aan de schoolinrichting van die tijd; 't is meteen een brokje lokale geschiedenis.

In de Gentse stadsscholen bestonden alsdan, in de jaren 1870-'80, geen studiejaren zoals nu, wel klassen. Stadsschool Saspoortstraat telde er elf; het overgaan naar een hogere klasse, het opschuiven, gebeurde elk half jaar. De beste leerlingen mochten zelfs een klas overspringen, zoals men dat noemde, wat voor gevolg had, dat, op zesjarige leeftijd ingeschreven, zij omstreeks het jaar van de eerste communie, op het elfde jaar, in de hoogste klasse terecht kwamen; aldus leerde ik L. L. kennen.

Daar werden de leerlingen verscheidene jaren vastgehouden, omdat er voor de volkskinderen geen uitweg was naar andere onderwijsgestichten bij gebrek aan middelen om 't schoolgeld te betalen, tenzij men van een studiebeurs kon genieten.

't Verblijf van drie, vier jaar in één zelfde klasse was zeker wel een groot nadeel voor de ontwikkeling der leerlingen ? zult ge vragen. Ongetwijfeld, maar toch niet helemaal.

(1) Voordracht gehouden voor de Oostvlaamse Folkloristen in het Stadsarchief, op 25 November 1951.

L. LIEVEVROUW-COOPMAN.

Inderdaad. Een flinke leerkracht, zoals J. Van Renterghem was, schikte zijn leerstof derwijze dat de oudsten, de meest gevorderden, niet verwaarloosd werden; van een andere kant waren zij een prikkel voor de jongeren, die met zekere eerbied naar hen opzagen, maar tezelfdertijd hadden zij het onschatbaar voordeel de hoofd- en ander onderwezen vakken te beoefenen, degelijk in te werken : lezen, voordragen, opstellen, rekenen, tekenen, Frans; schoonschrift, thans op de achtergrond geschoven, genoot buitengewone zorg; L. L. en anderen dankten daaraan hun «schone» pen.

Met volle zekerheid zou ik niet kunnen zeggen of L. L., als eerste in de reeks van uitmuntendheid er de medaille bekwam, maar in mijn herinnering zie ik een jongeling met, om de hals, een blauw lint, waaraan het eremetaal hing; die jongeling was Lievevrouw.

Lod. Lievevrouw ging over naar 't Gents Atheneum. Op 20-jarige leeftijd, in 1882, werd hij bediende ten stadhuiuze, hetgeen hem, na de bureeluren, toeliet zich aan eigen liefhebberij over te leveren:

Van jongs af voelde hij zich aangetrokken door het toneel. Dichter Karel Vande Woestyne schreef over hem in 1899 : « Bij uitstek een toneelmens, want al begon hij, gelijk ieder jong schrijver met gedichten te maken, (een zelfs « Orpheus Hellevaart » werd in de staatsprijskamp, gezegd « Prijs van Rome », als cantate bekroond (toonkunst), toch speelde hij al heel vroeg mee in de toneelafdeling van het Laurentgenootschap « De Vrijheidsliefde », stichtte met enkele vrienden, als leerling van het Gents Atheneum, het « Ledeganck-Genootschap », dat Vlaamse voorstellingen gaf, en liet, een paar jaren later (1888), zijn eerste comédie, « De Gouvernante » opvoeren, niet zonder bijval.

Dit sukses zette hem aan ernstig in- en uitheemse toneelletterkunde te bestuderen, waaraan hij dan ook enkele jaren besteedde, zonder daarom zelf het toneel te verlaten, want gedurende diezelfde jaren was hij toneelleider in het « Van Crombrugge-Genootschap », waar hij vooral onze Vlaamse schrijvers liet opvoeren ». Tot daar Karel Vande Woestyne.

We zien ook L. L. als lid van het letterkundig genootschap « Zetternamskring », waar hij zijn opera « Rollo » voorlas, één bedrijf; Léon Rinskopf schreef er muziek voor, of liever beloofde het, want 't werk werd niet opgevoerd.

Hij was verscheidene jaren toneelrecensent voor de Nederlandse Schouwburg in het dagblad « De Stad Gent » en in het « Journal de Gand », waar ik later zijn plaats overnam.

Aangaande « De Stad Gent », deze anecdote, wel waard te worden verteld : Op de benefietavond van een actrice was de gewone zetel van Lievevrouw verkocht; 't was nog in de Minardschouwborg en bij gelegenheid van hun benefiet zorgden de artisten zelf voor de kaartenverkoop. Geen middel om hem een ordentelijk plaatsken te vinden.

's Zaterdags, de gewone dag voor het schouwborgverslag, verscheen « De Stad Gent » met een witte, onbedrukte vlek van ongeveer dertig regels in de kolom. Onderaan de nota dat de beneficiante niet méér mocht verwachten van een verslaggever, wien het onmogelijk werd gemaakt de vertoning bij te wonen...

Die liefde voor het toneel zette hem dus aan zelf aan dramatische letterkunde te doen en, in waarheid, is de voortbrengst eer belangrijk te bestempelen.

Zijn werken zijn zo wat overal gedrukt, overal verspreid en toen ik hem in de laatste tijd vroeg of hij geen volledige lijst bezat, kon hij voorlopig er niet op antwoorden. Gelukkig bezat onze voorzitter, dhr. Van Es, wél zo'n lijst, toch nog onvolledig, want L. L. spreekt zelf over een vijf-en-dertigtal toneelstukken, waarvan enkele tot de staatspremie werden toegelaten.

Volledigheidshalve wil ik ze hier vermelden met het jaar van uitgave :

De Gouvernante, comédie, 1 bedr.	1888
Jalouzie, drama, 4 bedr.	1891
Roodkapje, blijspel, 1 bedr.	1893
Bloedvijanden, drama, 4 bedr.	1895
Meisjesgrillen, blijspel, 1 bedr.	1896
De Gasthuisnon, drama in verzen, 1 bedr.	1897
(waaruit nadien Broeder Jacob, dram. schets, 1 bedr., werd getrokken).	
Het Huis in de Peperstraat, blijspel, 1 bedr.	1898
De Ware Schuldigen, com., 5 bedr.	1898
De Witte Kaproenen, lyr. dr., 5 bedr.	1899
De Verliefde Keukenmeid, bl., 3 bedr.	1900
Clodwig en Clothildis, lyr. dr., 5 bedr.	1901
Blonde Marie, drama, 3 bedr.	1901
De Gedachtenlezer, bl., 4 bedr. (met P. Anri)	1901
't Gevloekt Hof, drama, 3 bedr.	1902
Het Testament van Jan Splinter, bl., 3 bedr.	1904
Een valsch Bericht, bl., 1 bedr.	1905
Huis van Vertrouwen, bl., 3 bedr.	1907
Smokkelaarsvolk, drama, 3 bedr.	1910
Oe èwer oe zotter, bl. in Gentsche tongval, 1 bedr.	1912

O, die zoete Meiskens ! lustig zangspel, 3 bedr.	1915
door Marnix en Walter, muziek van Wienowsky, altijd onder deknaam, opgevoerd in de Nederlandse Schouwburg (bestuur Hon. Wannijn). De deknaam verbergt L. Lievevrouw, Pol Anri en Osc. Roels.	
Pierrot en zijn Vrouw, gebarenspeel, 1 bedr.	1922
De Doode Bruid, drama, 3 bedr.	1927
Mie de Gendarm, klucht, 1 bedr.	1928
Het Suikerbolleke, Gentsch blijspel	1935
Het Offer, comedie, 1 bedr.	1940

Werden vertaald en bewerkt voor het Nederlands Toneel te Gent :

- De Keldermeester, operette, 3 bedr.
- De Vogelhandelaar, operette, 3 bedr.
- Surcouf, operette, 3 bedr.

In handschrift :

Beroerde Tijden (1581), drama, 5 bedr.	1920
De Strandlooper, zedenschets, 1 bedr.	
Een Mirakel, minnespel, 1 bedr.	
Op een Boerenbruiloft, Breughelspeel, 1 bedr.	
De Vlaamsche Minnezanger, zangspel, 2 bedr.	
De Beiaardspeler, zangspel, 1 bedr.	
De Betooverde Molen, zangspel, 1 bedr.	
Onze Lieve Kinderen, blijspel, 4 bedr. (met P. Anri) (nooit opgevoerd).	

Uit de opsomming der titels van de blijspelen, comediën, drama's, zangspelen, blijkt welke grote verscheidenheid van opvatting de toneelwerken van L. L. aanbieden. In schouwburgen en liefhebberskringen werden zij zeer gegeerd voor de gemoedelijkheid, rake karaktertekening, diepe menselijkheid en veelal bleef de bijval niet uitgesloten.

De Witte Kaproenen, samen met Gustaaf Dhondt geschreven, muziek van Osc. Roels, voor de inwijding van de nieuwe Nederlandse Schouwburg te Gent in 1899, beleefde, in de loop van het seizoen, 24 opvoeringen; Clodwig en Clothildis, twee jaar nadien, mocht zich in 16 voorstellingen verheugen.

Elkeen zal moeten bekennen dat L. L. in de dramatische letterkunde een vooraanstaande plaats inneemt en hij om zijn vruchtbaar talent waard is te worden gehuldigd.

* * *

Maar er is ook nog het gebied der folklore en daar is zijn werk niet minder uitgebreid; 't is dan ook een dure plicht, hier, in dit

gebouw, de zetel der Oostvlaamse Folkloristen, er volle aandacht aan te wijden.

Reeds zeer vroeg bestond bij L.L. de zucht om het volksleven te bestuderen, het verleden van zijn vaderstad uit te vorsen, hetgeen vaak zijn schreden leidde naar Staatsbibliotheek en Stadsarchief. De opzoekingen leverden een rijke oogst documenten, waaraan hij putten kon voor zijn toneelwerken, waarin hij stof vond voor artikelen in tijdschriften, o.a. in ons orgaan, alsmede voor talrijke voordrachten, waarvan wij dikwijls konden genieten. Hij behandelde hier de Oude Gentse Volksspelen en Vermaken (Kermis-, Water-, Herberg- en Waagspelen), Drink- en Gildevermaken, en laatst nog op 7 Aug. 1949, Zedenbederf in het oude Gent.

Ziehier enige folkloristische onderwerpen, door hem zelf aangestipt :

1937. Boer, boer, houtenen (hijtenen) bak (kaartspel).

1938. Zeven Springspelen voor jongens.

1939. Een paar Gentsche gezegden, nader omschreven.

1940. De Reuzen van Gent en het H. Bloedkappelleke.

1940. Speculatie.

1941. Het Scherp Examen.

1942. Dertienavond.

1942. Folkloristische Sprokkelingen I. Oude Gentsche typen. Os-schaart.

1942. Folkloristische Sprokkelingen II. Het Straatlied. Lobbeke en Seuzeke.

1943. Oude Banketten en Maaltijden in het Gentsche, het Ouden-burgsche en St. Pieters.

— Gentsche Volkszangers en Dichters (Straatzangers).

— Gentsche Volkszangers en Dichters (Herbergzangers).

— 59 Gentsche Pierlalaliedjes.

— 60 Oude Gentsche Volksliedjes.

Andere handschriften zijn nog :

— Spelen mijner jeugd, waarnaar zijn Gents Woordenboek zo dikwijls verwijst.

— Oude Gentse Volkszangers en Volksdichters.

— Gentsche Straatroepen. 'k Bedrieg mij niet uit de mond van L. L. te hebben vernomen, dat Osc. Roels ze muzikaal no-terde. Waar is dat gebleven ?

— Het Suikerbolleke.

Wat voorafgaat wijst alweer op het uitgebreide werkterrein van L. L.

Bedeeld met een buitengewoon geheugen, dat niet faalde tot op

't laatst van zijn leven, kon hij verdwenen toestanden van zijn stad doen herleven, op schilderachtige wijze ze commentariëren, hun juiste plaats aanwijzen in tijd en ruimte. 't Was steeds een waar genot hem te lezen, hem te beluisteren, zo waarheidsvol klonk zijn betoog.

* * *

Zijn beeltenis die hier voor u ophangt, geschilderd portret door de Gentse kunstenaar Van de Veegaete, toont ons de knappe man, zoals we hem lange jaren hebben gekend, met de pince-nez en het karakteristiek breed, zwart lint, gelijk het ook gedragen werd door de toonkunstenaar Hendrik Waelput, Louis De Vriese, Karel Lybaert en anderen. De pince-nez werd vervangen door een veel practischer bril.

Zacht en vriendelijk van natuur, steeds tot dienst bereid voor al wie bij hem aanlandde voor een of andere inlichting, was hij een sympathieke figuur in onze stad. Tot in zijn laatste dagen, laat mij zeggen tot zijn laatste uren, bleef hij flink op de been. Zijn geregeld leven bevoordeligde een flinke gezondheid, (bij het middagmaal dronk hij een teug pastoorswijn) uiterst kostbaar voor iemand, die zo'n uitgebreide werkkraft aan de dag legde, die, sedert hij als gepensionneerd bureeloverste bij de centrale administratie (het Stadhuis) zo gezegd met rust ging in 1924, nooit aan rust heeft gedacht.

Vroeg uit de veren, elke dag, trok hij er reeds op uit naar buiten, in elk jaargetijde, dikwijls als de gaslantaarnen nog brandden; de regelmatige morgenbaden in de zwemkom van het Strop hield hij aan tot laat op het seizoen en steeds was hij vóór het aanvangsuur op zijn bureel. L.L. was de man van de stiptheid; zulks heeft men in zijn huiskring naar waarde geschat, en na zijn dood wilde zijn echtgenote er aan herinneren.

Wie het goed wisten dat waren de bestuursleden van de Gentse Toneelschool. Als op een zondag-voormiddagvergadering het middaguur naderde was Louis moeilijk te houden. We zeiden : « Zijn soep is uitgeschept ».

Op het Stadhuis had hij verkregen 's middags wat vroeger te mogen eindigen (de burelen werkten destijds tot 12.30 u.) altijd omwille van de geregelde gang in huis. Zulks berokkende geen vermindering van de te presteren uren.

Fris en opgewekt was hij, zonder eigenlijke rimpels in 't gelaat, wat hem een jeugdig voorkomen gaf en hem gerust een grote tien jaar kon laten « zeuren ».

L. L. was ook een ordevol man, hetgeen, voor iemand, die de weg

moet vinden in een berg papieren en boeken, een onontbeerlijk en een onschatbaar voordeel daarstelt.

L. L. was de verdraagzaamheid en eenvoud zelf. Op loftuigingen, openbare hulde was hij niet gesteld; hij werkte voor eigen genot, eigen voldoening. Zo herinner ik mij dat zekere keer de Toneelschool er op bedacht was hem te vieren op een feestvergadering. Als 't ogenblik van de plechtigheid gekomen was, had men Louis goed te zoeken : hij was « schuif », om een Gentse uitdrukking te bezigen.

Wat al trukjes, bij een andere gelegenheid, moesten aangewend worden om een geschenk bij hem als 't ware binnen te smokkelen, weten degenen van de Toneelschool-bestuursleden, die er aan meededen.

Op een tafel in de leeszaal⁽¹⁾ bevinden zich o.a. de eervolle onderscheidingen hem toegekend. 'k Vermeen niet dat hij er veel gedragen heeft.

Aan de bereidwilligheid van zijn neef, dhr. Ingelbrecht, die voor « nonkel Louis » een oprechte genegenheid toonde, dank ik te kunnen medelen wat de ontspanningslectuur was van L. L. Hij vond genoeg in 't lezen van werken over ontdekkingsreizen, over 't leven van wilde dieren, over zeden en gebruiken van primitieve volkeren, wat er in zekere mate op wijst, dat het verleden hem beheerste.

* * *

Op de vele uitgaven van **Lod. Lievevrouw** is de naam van de auteur vermeldt als **Lievevrouw-Coopman**.

Lod. Lievevrouw trad in de echt met een onderwijzeres, Marie Coopman.

Het toeval speelde hier van zijn zonderlinge kuren : hij, **Lievevrouw**, zij, **Coopman**. Lievevrouw was een uitstekend **man**, Coopman een uitstekende **vrouw**.

Als onderwijzeres, later, als bestuurster aan onze gemeentescholen, deed zij zich gelden; zelf kinderloos was zij een ware moeder voor haar leerlingen. Haar letterkundige werken, haar voordrachten beoogden steeds de opvoeding. Wij stichtten alhier samen met Dr Schuyten uit Antwerpen, het Pedologisch Gezelschap onder

(1) De dag van de voordracht werd op een tafel een en ander neergelegd, dat aan L. L. had toebehoord. Aldaar vond men, buiten de versierselen van zijn onderscheidingen :
— twee van de 6 verschenen afleveringen van 't Gents Woordenboek;
— een paar pakjes fiches van 't zelfde;
— enkele handschriften;
— enkele van zijn uitgegeven toneelstukken, waarvan Mr. Heliodoor Verburgt er verscheidene in band heeft verenigd.
— portretten van L. L. en van zijn eerste vrouw, Maria Coopman;
— zijn laatste werk : Een Teerlingspel in Gent;
— zijn pince-nez en zijn deukhoed.

leiding van prof. Julius Mac Leod en hielden onze vergaderingen in het Botanisch Instituut aan het Citadelpark; in de schoot van de «Onderwijzerskring» besteedde zij haar krachten aan het tot stand brengen van de eerste vacantiëkolonie, op 't laatst ogenblik overgenomen door het gemeentebestuur.

Zij overleed, betrekkelijk vroeg, op 58-jarige leeftijd, in Maart 1916.

In tweede huwelijk verbond Lievevrouw zich met Mathilde De Cavel, een doorbrave, dienstvaardige vrouw, die hem, ondanks haar hoge ouderdom — zij telt ook 88 jaar — met de meest toegewijde zorgen omringde.

De levenschets van L. L. zou als zeer onvolledig mogen genoemd worden, zo ik geen bijzondere aandacht verleende aan twee gans voorname feiten.

L. L. is secretaris geweest van de schouwburgbestuurder Honoré Wannyn. Het trof hem dat slechts een klein aantal Vlaamse kunstenaars aan de schouwburg waren verbonden en in Gent, Antwerpen en Brussel toevlucht moest genomen worden tot het aanwerven van Hollandse toneelspelers.

Die vaststelling deed in 't brein van L. L. de gedachte rijpen van de noodzakelijkheid ener toneelschool, om die leemte aan te vullen.

Dr Oscar De Gruyter had hier te Gent ene toneelvereniging gevormd, die een reeks klassieke voorstellingen gaf, **de Vlaamse Vereniging voor Toneel- en Voordrachtkunst.**

De Gruyter beloofde belangloze medewerking aan het voorstel van Lievevrouw. Een vereniging, «De Maatschappij tot aanmoediging van de Vlaamse toneelspeelkunst» kwam tot stand om een toneelschool te stichten. Er was, als in zovele gevallen, gebrek aan geldmiddelen.

Toch, op 1 October 1911 werd de toneelschool geopend met **Lod. Lievevrouw** als secretaris-beheerder en **Dr Osc. De Gruyter** als kunstleider, in een schoollokaal, door de stad afgestaan.

Bij de twee vaders schaarden zich even belangloze medewerkers: Luce Van De Putte, Pol Anri, Arie Vanden Heuvel, Oscar Roels, Van Sande; er werd een leerprogramma uitgewerkt, dat nu nog als model kan dienen en de toneelschool tot een Hoger Kunstinstituut heeft opgevoerd.

Het leraarkorps moest wel belangeloos zijn, want de Toneelschool was arm en werd van hogerhand onvoldoende gesteund in verhouding met de gepresteerde diensten.

L. L. bleef gedurende 25 jaar secretaris van de Maatschappij tot aanmoediging van de Vlaamse Toneelspeelkunst en 31 jaar be-

heerder-bibliothekaris van de Toneelschool, ook belast met de lessen in mythologie en versleer. Al heel vroeg — zeer jammer — was Dr De Gruyter, in 1914 opgeroepen voor de oorlog van 1914-18, voor de Toneelschool verloren.

De ijvervolle beheerder bleef een echte vader voor zijn kind; wat hij er voor deed is door weinigen gekend. Terwille van bezuiniging gelastte hij zich voor de zondagleergangen, 's morgens vroeg, 't vuur van de kachels aan te steken, opdat de leerlingen een verwarmd lokaal zouden vinden. Zulks uit pure opoffering. Ja, wij, de bestuursleden, vonden soms dat Louis te veel beurzeken-toe was, maar hij wist wat hij voorhad : de twee eindjes aaneen knopen. Echter, voor zich zelf was hij geen beurzeken-toe; menigmaal wist hij geldelijk te steunen.

Slechts als hardhorigheid hem 't leiden en bijwonen van de vergaderingen erg bemoeilijkte, zag hij van 't beheerderschap, noodgedwongen, af. Maar tot op 't eind van zijn leven gaf hij tastbare bewijzen van zijn verknochtheid aan de Toneelschool, thans Koninklijk geworden, en die daar staat als een treffend bewijs, als een monument van taaie volharding.

Als de Toneelschool een parel aan de kroon is van Lievevrouw, moet daaraan toegevoegd dat, onder zijn onvermoeibare drang naar volksontwikkeling, de Volksmuziekschool tot stand kwam, die, na 4 jaar bestaan, onder de druk van de commissie van de Koninklijke Muziekschool, moest verdwijnen.

* * *

Het kan, ten slotte, niet anders of nu moeten wij ook nog een woord zeggen over zijn levenswerk, de verzameling van Gentse woorden, gezegden, uitdrukkingen, spreuken en spreekwoorden, een reuzenverzameling van méér dan 60 duizend fiches. Daaraan — een unicum — besteedde hij, dag aan dag, een groot deel van zijn leven, om dit monument van de ongekunstelde uiting van het Gentse volksgemoed, de volksmentaliteit en het volksleven, dit is de pittige, sprankelende, soms ruwe, brutale, ja ook onzedige Gentse gewestspreek, bestendig verder uit te bouwen. Maar folklore moet over het gemene heenstappen en enkel naar echtheid, naar waarheid streven.

Men moet die bundels steekkaarten, op verscheidene schappen geplaatst, in alphabetische orde gerangschikt, gezien en ook wel eens ingekeken hebben, om zich een denkbeeld te vormen van het reuzenwerk. Daarvoor waren geduldige opzoekingen nodig, bezoeken, raadplegingen, om het zo volledig mogelijk te maken.

Toen de Vlaamse Academie een vraag uitschreef : « Men

vraagt een Gentsch Idioticon », zond L. L. zijn werk in. Het werd in 1911 met goud bekroond. Een eerste overwinning, een erkenning van de degelijkheid van de moeizaam voltrokken arbeid, waarop een andere, een morele, mocht verwacht worden, hoog van waarde voor een auteur : het uitgeven in druk.

Helaas ! dan begon voor L. L. wat hij zelf een lijdensweg heeft genoemd. Tweemaal moesten die stapels fiches terug bewerkt worden, eerstens om wat in te krimpen, daarna om meer wetenschappelijke behandeling. Velen zouden er het bijltje hebben bij neergelegd; maar de gelatenheid en het geduld van een Benediktijner, gepaard aan de koppige, taaie volharding van een Stropdrager, die L. L. altijd hebben gekenmerkt, maakten het dat aan de gestelde eisen voldaan werd.

Alles wat « officiëel » en « administratief » moet geregeld worden, loopt niet van een leien dakje, gelukkig nog, als 't niet « dood loopt ». Hier was 't niet het geval : de Vlaamse Academie besloot tot het doen drukken van het « Gents Woordenboek », de titel, waaronder het werk zou verschijnen. 't Was in 1949. De bekroning dagtekent van 1911 ! Prof. E. Blancquaert vereerde 't werk met een Woord vooraf en voegde er ook een overzicht aan toe van de Gentse vokalen, tweeklanken en konsonanten om fonetisch de uitspraak van de Gentse taal vast te leggen.

L. L. duidt de bronnen aan, die bij de samenstelling ervan dienstig waren : vrienden en kennissen, tal van geschoolde en ongeschoolde werklieden, de personen, die op het Stadhuis naar het Bureel van de Verkiezingen kwamen, waaraan hij verbonden was, de werklieden-hoveniers van de Kruidtuin, enz., en dan nog 13 bladzijden titels van boeken en documenten van de laatste eeuwen uit de bibliotheek der Universiteit en het Stadsarchief.

Het « Gents Woordenboek » draagt het jaartal 1950. Gaat niet denken dat nu het grootste bezwaar achter de rug was, als die beslissing is gevallen; het proeflezen slurpt veel tijd op; het gaat van drukkerij naar de proeflezers en dan terug; hier waren vier proeflezers, wat hoegenaamd niet te veel is : L. L. en de H.H. Pol Anri en Prof. Pol De Keyser, bij wie zich wat later Fr. De Coster heeft gevoegd. Dat wordt een versturen van belang.

Tengevolge van gezichtsverzwakking mocht L. L. slechts een paar uren lezen of schrijven, een echte marteling voor de onvermoeide en onvermoeibare man.

Jammer, erg jammer ! L. L. heeft de volledige uitgave van het « Woordenboek » niet mogen beleven : in boekvorm bestaan thans zes afleveringen tot en met de letter M. Doch op dit ogenblik worden reeds de proeven gelezen tot de letter P, want de Vlaamse

Academie heeft toelating gegeven tot voortzetten van het drukken en de drie proeflezers hebben zich voor de eindtaak verbonden⁽¹⁾.

* * *

In de laatste maanden ben ik zeer dikwijls met mijn vriend Louis samen geweest. Gebruik makend van het schoon achterseizoen vonden we elkaar meestal op dezelfde bank van ons prachtig Citadelpark, waarvan hij de schilderachtigste delen aanwees met het genot, dat hij op zijn morgenwandelingen smaakte. En we koutten zo gezellig over vervlogen tijd. Bezoekers van de hof zullen wellicht gezegd hebben: « Wat zitten die twee daar zo te schreeuwen ! » De hardhorigheid van Louis verplichtte ons daartoe. Louis vergat het uur niet. Als 't ongeveer 5.30 u. werd, trok hij er uit. 'k Vergezelde hem tot aan de Ledeganckstraat.

'k Had veelal een lijstje bij mij, waarop Gentse woorden of zinnen vermeld waren en Louis zou in zijn fiches eens snuisteren met het oog op aanvulling. Want ja, het Gentse dialect is zó rijk, dat er altijd nog iets kan aan toegevoegd worden. Maar als zo iets in 't geheugen komt, moeten oude mensen het onmiddellijk noteren, anders vergaat het in 't niet.

Louis, die, zeer begrijpelijk door de zenuwachtige beslommering, slapeloze uren doorbracht, had papier en potlood naast zijn bed om aan te tekenen als een brok Gents hem door het hoofd schoot.

Ondanks het trage vorderen van het proeflezen, bemoedijkt nog door 't verzwakt gezicht, zette L. L. zich in de laatste weken aan 't schrijven van een nieuw boekje: « Een Teerlingspel in Gent ». Had hij daaraan vroeger niet gedacht? Jawel. Maar de zaak zit zó.

Zijn ouders hielden herberg op 't Nieuwland, **Het Zwart Paard**, 't lokaal van de teerlingmaatschappij « De kwade Negen ». Het dobbelspel was destijds in grote ere.

Dikwijls was Louis aanwezig, speelde al eens mee als vierde man en de eigenaardige gezegden van de spelers troffen hem; hij begon er nota van te nemen, — de opmerker en verzamelaar van Gentse gezegden was dan reeds aandachtig — om ze later « op muziek te stellen ». Een aantal fiches werd gevormd, weggelegd, maar zó goed dat ze niet meer te vinden waren.

Toen — 't is Louis die 't mij vertelde — nog niet zo lang geleden hij verplicht werd — zorgvuldige huisvrouwen doen haar rechten gelden — een ganse boel boeken en papieren af te stoffen, viel een boek op de grond; een aantal snippers lagen verspreid.

Louis stelde vast, tot zijn grote verwondering en dito vreugde,

(1) Thans, einde April, bestaan reeds acht afleveringen, tot de letter S, wat de uitgave op méér dan 1240 blz. brengt.

dat het de verdwenen nota's over 't teerlingspel waren, in een Duitse spraakkunst verzeild. Met nieuwe moed werd « Een Teerlingspel in Gent » neergeschreven, gedrukt op eigen kosten.

Opzettelijk wil ik hier niet verder over die uitgave in bijzonderheden treden, want onze Bond kreeg de exemplaren present om ze te eigen bate aan de man te brengen; ze zijn dus hier te verkrijgen.

't Is een ultiem gebaar van diepe genegenheid van L. L. tegenover de Oostvlaamse folkloristen. Wie de brochure leest krijgt de gelegenheid het teerlingspel grondig te leren kennen. De tekst kan ook als klucht opgevoerd worden.

Boven alles heeft men er een pint goed bloed aan te danken; oude Gentenaars voelen zich herleven bij de lezing ervan.

Alhoewel de levenschets van L. L. reeds lang is geworden, maar eigenlijk kan het niet anders voor zo'n oud en werkzaam man, toch wil ik u oorlof vragen er nog een en ander aan toe te voegen aangaande zijn laatste dagen en uren.

'k Had al verscheidene dagen geen drukproeven meer ontvangen, — Louis bracht ze meestal zelf, 's morgens vroeg — en 'k ging de Zaterdag 22 September eens zien. Louis lag te bed, hij voelde zich vermoeid. 's Maandags was hij weer beter en we konden een verbeterde drukproef bespreken. Rust was uitgesloten. Hij ging zelfs een pak drukproeven naar de drukkerij Erasmus te Ledeborg dragen en werkte een beetje in zijn hof; 't was prachtig weer.

De Zaterdag, 29 September, werd ik aangesproken door Mw. Ingelbrecht : Louis had 's nachts een geweldige hartcrisis gekregen; de tussenkomst van de geroepen geneesheer had de pijn kunnen stillen; een strenge rust werd bevolen, wat Louis erg tegenstond; 's namiddags was ik weer in de Ledeganckstraat.

In de daarop volgende week was Louis erg verzwakt, de Dins- en Donderdag, opnieuw bezoek; die Donderdag had hij toelating van de dokter gekregen een half uurken in zijn zetel te zitten; we praatten nog; zijn aanwezige kozijn verwittigde nonkel Louis dat de rusttijd verstreken was. Ik zei : « Alla, weer in uwe vlobak » Bij zieken moet men niet treurig zijn en 't was overigens in 't kader van het Gents Idioticon. Louis voegde er bij : « Of in mijn Citroenbak ». Zeer hartelijk afscheid.

's Vrijdags, toen P. Anri en ik samen waren gekomen, lag Louis buiten kennis op zijn bed : zachte ademhaling, gapende mond, gesloten ogen met een spleetje opening.

We namen schikkingen aangaande 't Gents Woordenboek en werden bijgestaan door de vriendelijke heer Ingelbrecht.

's Anderendaags waren wij er weer. Zelfde toestand van Louis.

De Maandag namiddag vond ik het rolluik neergehaald : het onvermijdelijke was geschied. **Lod. Lievevrouw** was te 2.30 u. zacht ontslapen, kalm heengegaan voor altijd.

Op 9 October — mijn verjaardag, om 't niet te vergeten ! — ging ik voor de laatste maal de aflijvige goede vriend een groet brengen. De dood had nog zijn sereen gelaat niet gekrenkt.

De begrafenis, op 11 October, had in alle eenvoud plaats; er waren enkel dhr. Ingelbrecht en zijn beide zoons, zijn schoonbroer Emiel De Cavel, een paar kennissen, Dolf Herckenrath, Luce Van de Putte, Mevr. weduwe Osc. De Gruyter en de drie proeflezers aanwezig. Veel bloemen.....

Louis moet een voorgevoel hebben gehad van zijn nakend einde. Bij een van mijn jongste bezoeken had hij gezegd : « Ge zult gij 't werk moeten voortzetten ». Hij bedoelde de drie proeflezers en 't Gents Woordenboek.

Met zijn neef had hij ook uiterste wilsbeschikkingen getroffen.

* * *

Toen ik na zijn dood door het Citadelpark liep, dan wendden mijn blikken zich naar die bank, waar we zo gezellig hadden gepraat. 't Is of ik de man, in 't zwart gekleed, er weer ging vinden.

* * *

Lodewijk Lievevrouw, gij, trots van de Oostvlaamse Folkloristen, gij, wier dramatische toneelwerken u naam hebben verworven, duurzame vriend, uw aandenken zal hier bewaard blijven ! Gij waart van die kloeke Arteveldezonen, die, altijd opgewekt en onvermoeid, in ouderdom niet schenen te vorderen en niet konden sterven. Als dan, gans onverwacht, het verscheiden zich toch voordoet, slaat de mare van het onherstelbaar verlies met ontsteltenis.

Een warme hulde zij u hier gebracht, waar ge zo menigmaal zijt binnengetreten om de folklore van uw geboortestad te verrijken en aldus de volksontwikkeling te bevorderen.

Uw geest leeft hier in 't Stadsarchief, de zetel van de Oostvlaamse Folkloristen.

Lodewijk Lievevrouw, gij, die als geen de heerlijke spreuk « Pluk de Dag » in toepassing bracht, gij die nooit rust hebt gekend, rust nu voor altijd; maar een belangrijke nalatenschap van documentatie, uw standaardwerk, het **Gents Woordenboek**, dat zal worden afgewerkt, staan er borg voor dat ge niet wordt vergeten !

Fr. DE COSTER.

Het Reglement van de School van Hillegem, Anno 1783.

De parochie Hillegem had van 1742 tot Kerstmis 1788 als pastoor Philip van Pevenage. Op het einde van zijn pastoorsloopbaan kreeg hij als coadjutor Jan Baptist de Ruyscher, geboren te Leest⁽¹⁾. Daarna was De Ruyscher nog twee jaren kapelaan te Mark (Henegouwen) en 24 Juni 1791 werd hij, 41 jaren oud, pastoor van Sint Niklaas te Putte bij Mechelen⁽²⁾. Uit de parochie van Hillegem had De Ruyscher enkele stukken meegenomen, waaronder het reglement van de school van Hillegem, dat thans berust in het oud-archief van de Sint Niklaaskerk te Putte⁽³⁾. Na drie jaren het ambt van pastoor te hebben vervuld, stierf hij te Putte 13 Augustus 1794⁽⁴⁾.

Het schoolreglement, dat hier in extenso wordt gepubliceerd, is belangrijk én om zijn inleiding én om zijn inhoud én ten slotte om de juridische gronden en historische beschouwingen die worden gegeven⁽⁵⁾. Daar het op het einde de vermelding draagt, dat het werd voorgelezen in de kerk na de catechismus op 21 December 1783, zoals ook trouwens het dubbel jaarschrift aangeeft, zal het vermoedelijk het werk zijn geweest van de oude pastoor Philip van Pevenage.

De school, waarvoor het reglement werd gemaakt, was 1 December 1783 geopend en stond onder de leiding van meester Peeter de Porre. Blijkbaar werd hij in zijn werk bijgestaan niet alleen door zijn huisvrouw, maar ook door zijn broer, Adrianus de Porre; beiden vervingen hem in geval van afwezigheid van de meester.

Deze typische parochiale volksschool van Hillegem had twee afdelingen: een dagschool voor jongens en meisjes samen, en een avondschool voor getrouwde en ongetrouwde mannen. De kinderen van de dagschool betaalden, zoals toen algemeen gebruikelijk

(1) Archief van het Aartsbisdom Mechelen, reg. Pastores, III, s.v. Hillegem; aldaar, map Hillegem, waarin het verslag over de toestand van de parochie, 6 April 1787, gemaakt door J. B. de Ruyscher, coadjutor.

(2) Archief Aartsb. Mechelen, Visitations Decanales, dl 63, anno 1791-1792, Putte.

(3) M. A. Nauwelaerts, Parochiekerk van Sint Niklaas te Putte. Beknopte inventaris van het oud-archief, in Tijdschrift voor Geschiedenis en Folklore (Antwerpen), 1950, blz. 52-83, nr 234.

(4) Register van overlijdens, Putte (thans in Rijksarchief Antwerpen).

(5) Het reglement heeft wel enige gelijkenis met het model-reglement door pastoor Van Lokeren samengesteld en opgenomen in zijn *Kleyne christelyke Academie* (approbatie, Brugge 30 April 1717); in de uitgave Gent, J. Begyn, z.j. (Goedkeuring, Gent 2 April 1786), blz. 10-12.

was, een vastgesteld schoolgeld van 6 of 7 stuivers per maand, naar gelang de vorderingen, die zij hadden gemaakt. Dit maandgeld diende mede tot onderhoud van de meester, die van zijn kant in de winter moest zorgen voor de verwarming van het klaslokaal. Hoewel het niet uitdrukkelijk wordt gezegd, zal deze school slechts één klasse hebben gehad; de jongens en de meisjes zaten dan afzonderlijk. In zulk een school was het helperssysteem onontbeerlijk, zoals ook uit het reglement blijkt : de kinderen overhoorden elkaars les en de meester stond alleen over de gehele schoolinrichting. Het onderwijs bestond hoofdzakelijk in het leren lezen en schrijven en in het cijferen. De tuchtvoorschriften, die wij te lezen krijgen, komen in grote trekken overeen met alle toenmalige schoolwetten, in de geest van de provinciale synodes van Mechelen, 1570 en 1607.

Mogelijk heeft dit schoolreglement ook als model gediend voor de school van Putte, wanneer pastoor De Ruyscher aldaar de verantwoordelijkheid droeg voor het volksonderwijs.

Dr M. A. NAUWELAERTS (Mechelen).

Wetten Voor De LeersUChIge JonkhIJdt In artIkeLs VerDeIJLt

Men siet hedendaeghs genogh hoe noodsaekelijck voor vele menschen is de geleertheid soo van naijen en stoppen als van lesen, schrijven, cijpheren &c. om die of die affairen, die of dese negotie, dat oft dat ambacht, coophandel te bestieren; om in eenen boeck ten tijde van de misse of lof &c. konnen godtvruchtig te lesen, daer der, ach arme ! soo vele moeten sonder boeck naer de kerck komen bij gebreck van geleertheid; of heeft men nog eenen boeck in de handt ten tijde van de goddelijke diensten, hoe veel en sijnder niet die in plaets van lesen de woorden nog moeten spellen; ontfangt men brieven of andere geschriften, men moet bij andere loopen om deselve doen voor te lesen, en van hun te weten wat er instaet. Siet en merckt hier uijt de noodsaekelijckheid der geleertheid; besonderlijck met dese tijden wanneer men met slaeven en wercken alleen, moeijelijck oft niet en kan aen den kost geraeken.

Van den anderen kant siede oock genog hoe profijtig en voordeelig de geleertheid is voor ider een, voor arm en rijk, jonck en oudt, groot en klijn, getrouwt en ongetrouwt, want een ongeleert mensch moet staen sien en swijgen daer den geleerde spreeckt en vervoordert wordt tot hooge staeten, officien, beneficien en bedieninge; jae den ongeleerde is hij arm, hij blijft arm; hij moet met slaeven sijnen kost winnen; is hij rijk hij word veracht &c.

Soo dat een ongeleert mensch hier op dese werelt sijn leven droevigh en verdrietig moet overbrengen bij gebreck van geleertheijdt, en als eenen onnutten aen het republijck moet dienen tot slaeve van de geleerde.

De geleertheid geeft wel den kost en kleederen niet, maer d'een geleertheid leijdt tot d'ander mede, jae de bottigheijd of onwetentheijd in de letterkonst is dickmael oorsaek van d'onwetentheijd in de punten van 't geloof, en ook veelmael d'oorsaek dat sij arm blijven.

Om dese en vele andere redens, soo is 't dat wij tot goet en welvaert van U alle, met Maria Theresia ons weerdige kijserinne saliger memorie, met Albertus en Isabella en saemen met de sijnoden van Mechelen ule alle opwecken om te frequenteren de schole die Peeter de Porre als schoelmeester begonst heeft te doen van den 1sten van de maand Xber in 't jaar 1783, alwaer gij : de geleertheijdt aen soo vele noodtsaekelijk en profijtig aen ider een sult kunnen bekomen; is 't dat gij hert en liefde hebt tot de selve.

Maer mits men bevindt, dat de kinders hedendaeghs sonder seden of manieren in boosheijd opgroeijen, en dat sij met gesag en straffe moeten gedwongen en verbeterd worden : soo is 't dat men U : voorhoudt om stiptelijk te observeren

Vaste en UYtgeLese regLeMenten Voor Dees nIeUWe sChoLe

I. ARTIKEL

Volgens de provinciale sijnode van Mechelen handelende van de schole in 't 4 Capittel⁽⁶⁾, sal nimant eenige verbode boeckē, vujle onstichtende liedekens, superstieuse of goddeloose schriften, mogen in de schole brengen, op verbeurte van de selve afgenomen te worden, en noijt meer wederom te krijgen; het selve is oock voor schandeleuse beeldekens oft printen.

II

De schole sal alijdt beginnen en oock eijndigen met eenige gebeden van den pastor gestelt, welcke gebeden sullen hart, distinct en claer op gelesen worden van een van de scholieren die de selve sullen van buijten weten, en bovendien sal elck sijn weke hebben om dese gebeden soo voor als naer de schole hart op te seggen; maer terwijlen sullen alle de kinders op hun knien vallen, en stil bij hun selven achter-naer seggen.

(6) Vgl. Derde Provinciaal Concilie van Mechelen (1607), tit. XX, De Scholis, Cap. IV; P. F. X. de Ram, Synodicon Belgicum sive Acta omnium Ecclesiarum Belgii, I, Mechelen, 1829, blz. 398.

III

Nimant en sal met een boven uijthoorende stemme sijn lesse leeren; maer de stemme des schôle-meesters sal boven alle de andere gehoort worden : soo nochtans dat hij niet altijd continuere-lijck sal voorspellen of voorlesen, ten sij dan wanneer den leerelinck niet voorts en kan.

IV

Nimant en sal met kopere, of ijsere primen, hamers, &c. van wat form sij sijn of niet mogen ter schole kome ... nochte ten tijde van de schole mogen de penne snijden, op dat alsoo door dese instrumenten geen ongelucken en geschieden.

V

Den schole-meester sal somtijds eenige van de beste doen de andere opseggen of lesse afhooren op de plaetse daer sij sitten, de meijns van de meijns en de knechten van de knechten; en dit niet tegenstaende sullen sij nogh moghen opseggen bij den meester.

VI

Oock sal den schole-meester wekelijkx de scholieren woorden te spellen geven om naer bequaemigheijdt den eenen dit en den anderen dat woordt mondelings te spellen, op dat de leeringe⁽⁷⁾ alsoo altemael wel leeren spellen, dat een van de besonderste saecken is, daer men behoort acht op te nemen, en daer veel in mankeren.

VII

Als de kinders soo verre geleert sijn dat sij beginnen te lesen soo sal den schôl-meester acht nemen dat sij in het lesen wel letten op de interpuncten, dat sijn die teekens, de welcke ons aenwijzen, waer men den aessem in het lesen mag herscheppen, ende hoe veel, gelijk punctum (.) duplex punctum (:) comma (,) hijpocolon (;) teeken van vraege (?) teeken van verwonderinge (!) parenthesis (en claudatur) knoopteeken (-) &c. De schrijvers sal den schôl-meester wel en bescheedelijk leeren schrijven volgens het ortograph, en op gestelde tijden leeren dicteren soo nochtans dat sij van tijdt tot tijdt sullen doen om ter best.

Boven dit sal den schôl-meester ook het cijpher leeren.

VIII

Als imant soeckt bujten te gaen, soo sal hij geen woorden spre-

(7) Lees : leerlingen.

ken op dat hij daer door geen verstroijtheden en doet aen de andere, maer sal, is het eenen knecht, rechtstaen en sijnen hoedt of mutse af-houden tot dat hem den meester sal besien, ende op hem met sijn hoofd sal teeken gedaen hebben; is het een meisjes die sal haeren boeck toonen oft uijsteken terwijlen sij rechtstaet en oock moeten wachten tot dat den meester haer teeken doen sal. Soo imant buijten gaet, sal sijn plaets queijt sijn en de laeste van achter moeten aenschuijven. Imant te lanck buijten blijvende ... sal boete onderstaen van ... en daer sullen geen twee te saemen buijten gaen als d'een voor en d'ander naer; ten sij het heel klijn kinders soude wesen.

IX

De schole sal altijd op den selven tijdt beginnen en oock eijndigen soo lanck als er een redelijck getal van kinders sal komen; soo dat waer het saecke door de menigthe van de kinders op den gestelden tijd altemael niet en kosten opseggen aen den schól-meester, soo sal sijn broeder Adrianus of imant anders gesuppleert worden; om alsoo nog op de selve ure te kunnen eijndighen. Als den schól-meester beletsel heeft sal oock sijn broeder suppleren.

X

Elcken scholier sal trachten bij tijdts in de schole te wesen, alwaer de meisjes van de knechten gescheijden sittende van plaets niet en sullen veranderen ten sij den noodt sulckx vereijtschte.

XI

Den eersten dagh dat imant sal ter schole komen, sal den schól-meester den naem opschrijven op sijnen cathologe, en van dien dagh sal de maendt loopen sonder dat er eenige daghen sullen afgerekent worden, oft dat men wel op past oft niet op en past; uijtgenomen dat imant soude sieck sijn oft wettige redens hebben; maer dit sullen de ouders aen den schól-meester aanstons laeten weten om dit te annoteren; andersins sullen sij dogh niet afgerekent worden, maer de heele maent moeten betaelen.

XII

Ingevallye eenige (het gene wij niet en verhoppen) soude de andere, kinders bederven door vloeken, sweiren, quaed-verwijten, toenamen geven, ontuchtige woorden spreken, vechten &c. en niet tegenstaende de straffen hun niet en beteren, soo sullen sij de schole uijtgeset worden, en dat heel jaer niet meer mogen tot dese schole komen.

De besondere fouten der scholieren sal den schól-meester exacte-

lijck opschrijven in sijnen memorie-boeck om op tijdt en stont konnen aen den pastor te toonen als hem dit gevraeght wort...

XIII

Wanneer de schole geijndicht is, soo sal ider frai en sedig naer huijs gaen, en met den hoedt af oft mutse goeden dagh of goeden avont wensch aen die sij voorbijgaen, de menschen noemende met hunnen naem die sij kennen. Het welck sij oock sullen doen 't huijs komende.

XIV

Den laesten dagh op een naer van de verloope maand sal den schol-meester een biletteken geven aen het kindt om aen de ouders te geven en hun te vermaenen dat de maend vervallen is, en des anderdaeghs in dit selfste biletteken het schoelgelt invouwen om den schôl-meester te geven : te weten 6 stuijv.; en 7 stuijv: voor de schrijvers; waer voor dat den schôl-meester sal het vier geven aen de scholieren, gelijk het op andere plaetsen geplogen word. Oock den dagh dat de leeringe⁽⁷⁾ het schôl-gelt sullen aen den meester ingebrocht hebben, sullen sij naer noen eens van d'eerste opgeseyt hebbende mogen spelen gaen elcken keer dat sij het biletteken sullen te rugge inbrengen.

De kinders van den schamelen armen sullen oock een biletteken gegeven worden, maer sullen het selve te rugge toegevouwt sijnde met de kinders weder doen geven sonder dat er iet sal in sijn.

XV

Alle saterdaghen naer noen sal den meester catechismus doen, naer dat sij altemael eens sullen opgeseydt hebben. De schrijvers en andere die wel beginnen te lesen sullen trachten lesse te leeren uijt den Mechelschen catechismus en die 't saterdaeghs aen den meester opseggen, te weten die lesse de welcke in de kerck wordt opgeseydt.

XVI

Alle sondaeghen en hijlig-daeghen sal den schôl-meester oft ten minsten belet sijnde de schôl-meestersche met de 't huijs liggers⁽⁸⁾ moeten komen naer de tweede misse, en aldaer geplaetst sijnde soo op dese als op de andere overenweergaenders van dese parochie moeten acht nemen op hun seden en manieren, op dat sij gestichtigh daer sitten, lesende in eenen kerck-boeck oft aen eenen pater-noster. Ende den dienst geijndicht sijnde, en de meeste menigte

(7) Lees : Leerlingen.

(8) Kostleerlingen of bij de meester inwonende commensalen.

uijt de kerck sijnde, soo sullen eerst de knechten en daer naer de meijnsens sedig en regulier de kercke uijtgaen met hunnen schôl-meester bij. Oock sal men alsoo naer noen dan moeten wesen in den catechismus, en allegader moeten verblijven tot dat de vespers ende het lof sal geijndicht sijn.

Ten tijde van den catechismus sal den schôl-meester oock letten wie dat er af sijn, en die in sijnen cathologe (die hij moet hebben) aantekenen, om als wanneer sij eenige rijzen vervolgens souden afblijven hun in de schole te straffen oft bij de ouders de redens te onderzoeken, oft wel om aen den pastor hier kunnen part van te geven.

Dese volgende punten sijn getrokken uijt de provinciale sijnode van Mechelen.

Placaert en ordonantie van Albertus en Isabella van den jaere 1607⁽⁹⁾.

In den eersten artikel oock vast besloten in de sijnode van Mechelen staet : « Dat er geen permissie en sal gegeven worden van schole te houden om te onderwijsen eenige kinders 't sijn knechten oft dochters, dan aen sulcke persoonen van wiens goet leven, religie, nutheijdt en wijsheijdt sij volle satisfactie sullen hebben »⁽¹⁰⁾.

In welck point onsen landt-deken genogsaem verwitticht is van wegens Peeter de Porre ende sijn huijsvrouw, soo dat hij met sijn verlot mag schole houden binnen de parochie van Hilleghem.

In den XIX art. des selfs placaert staet :

« Wij willen en bevelen wel ernstelijck aen alle onse officieren, magistraeten en wethouders, en die van onse vasallen behulpsigh en bijstandig te wesen aen de scholen ... soo tot oprechtinge en opstellen van dier, als tot het verhael en innen van de penningen daer toe noodig selfs tot den jaerelijckschen salaris van de meesters en meesterschen. Ordoneerende allen die het behooren sal, dat sij hunne kinders daer senden sullen op al sulcke boeten als bevinden sullen te behooren »⁽¹¹⁾.

(9) Placcaet ende Ordinancie van de Eertzhertoghen Albertus ende Isabella... Waerby wort orde ghestelt, tot goede ende neerstighe onderhoudinghe van zekere poincten ende articulen, ghesloten ende ghearresteert in het Synode Provinciael van Mechelen. (1607). Naar de druk van R. Velpius, Brussel, 1608, overgedrukt bij De Ram, a.w., I, blz. 412-423.

(10) Artikel 1; De Ram, a.w., I, blz. 414. Vgl. het besluit van de vergadering der dekens van het aartsbisdom Mechelen, onder Aartsbisschop Hovius, 2 Augustus 1604; De Ram, II (1829), blz. 262.

(11) Artikel 19; De Ram, I, blz. 418.

Aengesien dat het klaerblijkelijk is dat van de goede obbren-
ginge en onderwijsinge der jonckheijdt hanght voor een groot
deel het welvaeren van heel de repubelijck en dat om het selve
te vervoorderen den neerstigen oppas tot de schole van een groot
gewicht is; soo en sal het den schôl-meester niet lastig vallen om
eenen cathologe ofte leste te maeken van alle de kinders deser pa-
rochie die eenighsins bequaem sijn om ter schole te komen ende
niet en komen, om dit kenbaer te maeken aen den pastor en an-
dere overste, om alsoo daerin trachten te voorsien. Dit alles volgens
de provinciale sijnode.

In het V. cap. van dese sijnode handelende van de schole staet :

« Dat de pastors sullen soo in het gemeijn als in het besonder de
ouders dickmaels vermaenen dat sij tot de scholen hun kinders
senden. En om dat de arme gemijnelijck lijdtsaemiger en negli-
genter sijn wegens de onderwijsinge hunder kinders, soo sullen
die gedwongen worden met hun te berooven van den bijstandt des
hijligh geests taefel, op dat sij de kinders die sij hebben tot de
schole senden »⁽¹²⁾.

Cap : VI.

« Op dat dese schole niet te vergeefs en sij opgerecht maer met
vrucht magh gefrequeenteert worden, soo sullen de ouders hun
kinders neerstigh ter schole senden ten minsten soo langh tot dat
sij sullen wel in den boeck kunnen lesen, de ouders andersins in
straffe vervallen ... »⁽¹³⁾.

Voor de avont schole

I

Vermits ider een naer de dagh-schole niet en kan ofte magh
gaen om hun ambachts wille of om de besigheden van het huijs,
oft om dat sij dienstboden sijn, die door den dagh niet en moghen
gaen, en welckers overste ofte ouders onbequaem sijn om hun
't huijs te leeren, voor dese sal den schoel-meester Peeter de Porre
een avont schole houden, daer hij hun sal leeren spellen, lesen,
schrijven, cijpheren &c.

II

Nimant sal dese avont schole mogen frequenteren als alleen-
lijck mans-persoonen getrouwe oft ongetrouwe die directelijck

(12) Eerste Provinciaal Concilie van Mechelen, 1570, Tit. XVII, De Schola dominicali,
Cap. V; De Ram, a.w., I, blz. 122.

(13) T.z.p., Cap. VI; De Ram, a.w., I, blz. 122.

uijt insicht om te leeren sullen komen, en wiens naemen sullen van den schoel-meester opgeschreven sijn, de welcke op een behoorelijcke ure, van ons gestelt, sullen recht naer huijs gaen.

III

Oock verbiedt men expresselijck conform aen den wille van onse aertsbiscoppen, dat nimant ter occasie van dese avontschole sal aldaer geven eenigh drinck-gelag, met de kaert of andere spelen hun besig houden &c.

Desen 21 van Xber 1783 afgelesen in de kerck naer den catechismus.

Museum voor Folklore. - Aanwinsten.

Op de veiling van de merkwaardige verzameling van wijlen de Heer Henry BERNARD de TRACY, op 3 en 4 Maart 1952 te Gent gehouden, werden voor het Museum voor Folklore van Gent, de hierna vermelde voorwerpen aangekocht:

In governist Vlaams aardewerk (Torhouts maaksel) :

Een zeef, met vijf lobben, geel van kleur, versierd met harten en het Christusmonogram (XVIIe eeuw).

Een aardbeischotel, gele glazuur (XVIIIe eeuw).

Een scheerbekken, bruine glazuur (Einde XVIIIe eeuw).

Drie spaarpotten (diervormen) (19^e eeuw) en een vogel (aarden fluitje) (18^e eeuw).

Een prachtig wijwatervat, geel en groen glazuur, versierd met calvariekruis (18^e eeuw).

Verder nog in bruin aardewerk een langwerpige tonnetje, gezegd « varken » (17^e eeuw).

Een met bloemen versierde inktpot in aardewerk van Nassau (17^e eeuw).

Een uurwerkdrager-kandelaar in gleiswerk van Le Moustier (18^e eeuw).

Een platte drinkkruik (schildpadvorm) (17^e eeuw).

Een zoutvat, grijze glazuur en met vogelversiering (17^e eeuw).

Een reiskoffer (Spaans maaksel), (16e eeuw).

Een reliekhouders van de volksheilige Sint Cornelis (Bebeeldhouwde hoorn, met zilver versierd) (XVe eeuw).

Een geëncadreerd « Besloten hofken » uit de 18e eeuw, bevattende o.m. een miniatuur uit de 15e eeuw.

Een poederpeer, in gegraveerd been (16e eeuw) met jachtscène.

Een paar bronzen stijgbeugels (19e eeuw).

Een smeedijzeren zaag (17e eeuw).

Een tweede, zeer fijn bewerkte smeedijzeren zaag, met de inscriptie: TOONT MY D WEGH. (Vlaams werk uit het begin van de 17e eeuw).

Een zeer typische « Zageman » in uitgesneden plaatijzer, twee boomzagers voorstellende, (Vlaams werk uit de 18^e eeuw).

Twee zeer interessante « notarismuren », gebruikt bij openbare veilingen, een in geelkoper uit de 18^e eeuw, en een tweede in smeedijzer, eveneens uit de 18^e eeuw.

Een bronzen tafelfomfoor, einde 16^e eeuw.

Zanten uit Vosselare.

1. Vrijen en Trouwen.

— Als de jongen de huwelijksbeloften breekt, dan « is 't nen beel », en de jongen zelf is dan « nen beelaard ».

— Den eersten keer dat een jong meisje « geroepen is » of « van den preekstoel valt », het is te zeggen als in de kerk de geboden afgeroepen worden, dan krijgt de vroegere vrijer, hij die gebeeld heeft, klodden voor de deur gestrooid en een pop (« een wijf ») in de bomen vóór zijn woning geplaatst.

2. Dood en Begrafenis.

— Als men voor een dode de klokken luidt, dan zeggen de mensen : « 't Luidt een doodpoze ! »

Luidt men lang, dan is 't « een grote ziele »; is de doodpoze van korteren duur, dan is 't maar « een klein zielken ».

— Het is het gebruik dat mannen de lijk-kist van overleden manspersonen en van gehuwde vrouwen bij de begrafenis dragen; jonge meisjes en ongehuwde vrouwen worden echter door jonge dochters naar hun laatste rustplaats gedragen.

— Op de weg naar de kerk voor de begrafenis blijven de dragers met de lijk-kist aan alle kruispunten op de weg staan en bidden er al te samen de vier akten van geloof, hoop, liefde en berouw.

— De geburen, die naar de zieldienst komen, worden door de familie getrakteerd.

— Van iemand, die gaarne drinkt zegt men te Vosselare : « Die zal begraven worden met bierkaartjes ».

3. Volksremedie tegen Kinkhoest.

Om kinkhoest te genezen is dit eene goede remedie :

De moeder moet in het hoenderkot naast de kip gaan zitten, die een ei moet leggen en dan proberen het ei in haar handen op te vangen. Het ei dient onmiddellijk in citroensap gestoken te worden met schelp en al. Acht dagen het laten trekken, het dan goed door mekaar kloppen wederom met de schelp erbij, en dit mengsel dan het zieke kind laten uitdrinken.

't Kind zal genezen, ge zult het zien.

4. Gezegde over 't Weer.

Als het heel hard regent is dat « een hemelse geute », die valt.

5. Volksdevotie.

a. Het krachtigste gebed.

Volgens mijn zegsvrouwe (87 jaar), die het zelf had van haar grootmoeder, die 99 jaar is geworden, is dit avondgebed, vóór het

slapen gaan op te zeggen, « het krachtigste gebed dat er bestaat ».

'k Zet mijnen voet in Maria's schoot;

Maria is mijne moeder,

Sinte Pieter is mijne broeder.

'k Leg mij in mijn beddeken

Als in mijn graf.

Neem toch al mijn zondekens af

Die ik gedaan heb

Bij dagen en bij nachten.

's Avonds als ik slapen ga,

Volgen mij zestien engelkens na :

Twee aan mijn hoofdeinde,

Twee aan mijn voeteinde,

Twee die mij wekken,

Twee die mij dekken,

Twee die mij leren

In den rechten weg des Heren,

Twee die mij wijzen

Naar d' hemelse Paradijzen.

't Paradijs staat open.

De hel is gesloten

Met vijf ijzeren banden.

Ons Lieve Heerken, bewaart mij

En bevrijd mij

Van alle kwade vijanden.

Geloofd zij Jezus Christus

Tot in der eeuwigheid. Amen.

b. Gebed voor Onvoorziene Dood.

Heilige Barbara, jong van jaren,

Gij verdient de kroon te dragen.

Boven alle andere;

Bid God en Onze Lieve Vrouw.

Heilig Kruis, bescherm mij;

Zoete Naam Jezus, sta mij bij;

Vader, in Uwe Handen beveel ik mijnen geest.

Kom Schepper en Heilige Geest,

Vervult Uw Herte,

Omsteek het vuur der Goddelijke Liefde.

Alles opgetekend in Januari 1952.

Elvire FAMELAER-COENE.

In Memoriam.

Leo Verkein 1886-1952.

Er was wel niemand, die, een week vóór Verkein's overlijden, kon bevroeden, dat een zo gezond uitziend man, zo snel kan ondergaan. Operatief ingrijpen besliste over zijn bestaan, en begraven was hij, vóór men had kunnen informeren naar zijn toestand. En zo behoort de goedlachse kleine, zware kerel niet meer onder de Sinjoren, waarvan hij de geschiedenis zo wel kende. Hij kende die op zijn manier: anecdotisch en bescheiden, als fideel karakter, gereed om te vergeten. Bij al zijn goed humeur ligt er iets tragisch in Verkeins's leven. Waarom heeft deze Conservator van het Folklore-Museum te Antwerpen zijn Huis na 1940 niet meer zien open gaan? Waarom sterft hij precies op het ogenblik, dat zijn schatten onder een nieuw — en ditmaal definitief? — dak zullen samengebracht worden, en dat het Conservatorschap eindelijk tot full-time bezigheid wordt verkiard? Want Leo Verkein was in feite gemeentebediende bij de Dienst voor Stads eigendommen en werd in die functie in 1938 als Conservator de opvolger van Victor de Meyere, maar bleef echter, administratief, aan de Dienst van het « Gemeenteblad » verbonden.

Leo Verkein werd geboren op 22 Januari 1886 en overleed op 4 Maart 1952. Hij voelde zich de volgeling te zijn van Alfons de Cock, Maurits Sabbe en Victor de Meyere, wier lof hij ook keer op keer verkondigde. Meer door het woord dan in geschrifte was hij de belijder van zijn vak. Alkus leerden de « Vereniging van Antwerpse Folkloristen » en de « Provinciale Commissie voor geschiedkundige en folkloristische opzoekingen » hem ook kennen. In zijn laatste lezingen behandelde hij de « Volksboeken », de « Volks-geneeskunde » en een oud juridisch spreekwoord « Die het niet en heeft in 't gelleken, moet het lijden in 't velleke ». Hij schreef « Het Museum van Folklore te Antwerpen ». (1941) en werkte mede aan de verschillende tijdschriften en albums met bijdragen over bedevaarten en feestgebruiken.

G. SCHMOOK.

Edmond Victor De Wilde.

Op 29 Maart 1952 overleed te Beerlegem, waar hij op 13 Januari 1874 was geboren, Edmond Victor De Wilde, vader van de Heer Ernest De Wilde, lid van de Bestendige Deputatie van Oost-Vlaanderen. Van zijn hand verschenen in ons tijdschrift (jg. 1949) een paar korte bijdragen over Paulatem en Beerlegem.

Wij bieden aan zijn familie ons diepgevoeld rouwbeklag aan. Dat hij ruste in vrede.
V.

Prof. Dr Jan Gessler.

's Voormiddags, op Zaterdag, 5 April 1952, droeg men hem onder het treurende getamp der doodsklok van de nabije Sint-Antoniuskerk te Heverlee-Leuven, uit zijn deftige herenwoning aan de Schreursvest aldaar, naar zijn rustplaats voor eeuwig op 't kerkhof van Park.

Met diep bedrukt hart hebben wij bij zijn ontzield stoffelijk omhulsel gestaan! Kon het anders, of vóór mij persoonlijk rees weer zijn krachtig beeld op, gelijk wij hem — een volle halve eeuw her — los en lenig konden zien kuieren elke dag langs de stads-vesten rondom Mechelen, bij goed weer steeds zonder hoed, toen al! Hij was er immers een van de studiemeesters aan het koninklijk atheneum, waar ik in de lagere latijnse klassen alsdan op de banken zat. Ik behoor ongetwijfeld tot de nu nog weinig talrijke allervroegste van de zeer vele leerlingen, die hij in verloop van jaren te vormen hielp.

Hoe hielden wij van hem ! Omdat, hoe jong wij nog waren, innemend tot ons reeds spraken de hoge eigenschappen, die Prof. Dr Jan Gessler zijn leven lang en onverzwakt hebben gesierd : zijn scherp verstand en zijn veelomvattend weten; zijn gevatheid en de joligheid om kennis mee te delen; zijn edele ernst bij het vervullen van de dagelijkse taak; zijn onbegrensde dienstvaardigheid; zijn vriendelijkheid tegenover iedereen; zijn altoos gespannen werklust en zijn buitengewone arbeidskracht; zijn vierkante Vlaamsgezinde overtuiging, zo warm in hem wellend als zijn liefde voor zijn vaderland, dat hij fier en glansrijk dienen zou later gedurende tweemaal vier jaar hatelijke, vreemde bezetting.

Aan dit alles en nog aan andere grote hoedanigheden, waarop wijlen Prof. Dr Jan Gessler mocht bogen, werd door vooraanstaande personaliteiten volmondig hulde gebracht, toen men hem ter Katholieke-Universiteitsstede heeft gevierd in December 1948 op grond van zijn toelating tot het emeritaat als hoogleraar.

Jan Gessler werd immers geboren op 8 Januari 1878 te Maaseik, als oudste zoon van kunstschilder Karel Gessler en Antoinette-Elizabeth van Vinckenroy, welke eveneens tot een echt Limburgse familie behoorde.

Hij liep school in het H. Kruiscollege van zijn geboorteplaats, dan in het Klein Seminarie te Sint-Truiden. In 1896 liet hij zich als student opschrijven bij de Universiteit te Leuven en promoveerde er op 1 October 1901 tot doctor in de classieke filologie. Ondertussen had hij er tevens het getuigschrift van candidaat zowel in de Romaanse taalkunde als in de geschiedenis behaald; in 1905 verwierf hij daarenboven vóór de Centrale examencommissie te Brussel hetzelfde certificaat voor de Germaanse filologie.

Een paar jaren bleef hij werkzaam bij het vrij onderwijs, waarna hij een aanstelling verkreeg in het middelbaar staatsonderwijs. Men beriep hem als studiemeester of als leraar-interimaris aan de koninklijke athenea te Mechelen, Chimay en Mons. Sinds December 1907 doceerde hij het Frans aan het atheneum te Hasselt, alwaar hij naderhand nog in één klasse geschiedenisonderricht verstrekke. Van 1919 tot 1927 onderwees hij er Latijn, Grieks en Frans in de 3e der Oudere humaniora. Van September 1927 tot in 1933 nam hij hetzelfde ambt waar in het atheneum te Leuven.

Ook in 1927, op 16 November, werd hij aldaar aan de Katholieke Universiteit benoemd, ter vervanging van de alom hoog aangeschreven paedagoog Prof. Fr. Collard, als professor in de methodologie en de geschiedenis van de opvoedkunde. Op 30 Juli 1930 werd zijn leeropdracht uitgebreid met de lessen in het volks- en het middeleeuws Latijn. Ten slotte, in 1937, nam hij nog de inwijding in de volkskunde op zich. Men vergete hierbij niet dat al deze bedoelde leergangen zowel voor de Vlaamse als de Waalse sectie der Leuvense hogeschool waren te houden !

Zou dan dienen te worden onderstreept hoe verscheiden en in beslagnemend zijn leeraarstaak uitviel ? Desondanks wist prof. dr J. Gessler zich te doen gelden als werkzaam, soms zelfs als stichtend lid van tal van geleerde verenigingen in België en in het buitenland. Hun lange lijst is na te slaan vooraan in de statige, 2-delige « Miscellanea J. Gessler », hem aangeboden door vrienden, collega's, oud-studenten en vereerders naar aanleiding van zijn 70ste verjaardag gedurende een academische plechtigheid in de Universiteitshalle ten overstaan van een zeer talrijk en uitgelezen publiek.

Over niet minder dan 4 bladzijden loopt harerzijds de opsomming van tijdschriften en andere periodieken, waaraan prof. dr Gessler zijn medewerking verleende. Zij laat natuurlijk reeds op overtuigende wijze het licht vallen op zijn onverdroten werkzaamheid. Nog raker bewijst deze de door Dr Rob. Roemans opgemaakte « Bibliographia Gessleriana » : zij behelst, inzettend met het jaar 1904, zo maar 735 verschillende nummers !

Immers, prof. dr Jan Gessler's belangstelling straalde uit naar velerlei richtingen ! Doch op welk gebied der wetenschap ook, dat ze bestreek, bracht ze voortdurend nieuws en beters. Zijn fijne wetenschappelijke zin, zijn veelzijdige ontwikkeling, zijn renaissancistisch-ruime cultuur, zijn beheersing van de oude talen, zijn verwonderlijke belezenheid, zijn ongemeen rijke, eigen boekenverzameling veroorloofden hem zulks met het meeste gemak. Allerminst zag hij op tegen het tijdrovend werk van opbouwende boekbeoorde-

lingen, integendeel hij leverde talloze recensies; — hij ondertekende leerrijke overzichten van uiteenlopende geesteswetenschappelijke vakken of hun onderdelen; — hij schreef zijn naam onder terdege uitgediepte en volledig afgeronde uitkomsten van overgeduldige navorsingen; — hij stelde hem op steeds in aantrekkelijke stijl en taal geschreven bundels met geheel onvermoede vondsten; — vooral als een meester der op puntstelling en der emendatie gaf hij zich te erkennen, ingevolge waarvan wichtige details geheel anders gingen spreken dan gemeenlijk werd aangenomen en het geheel, waartoe ze behoorden, in hernieuwd licht kwam te staan. Aldus ging hij te werk op de gebieden der oudheidkunde en kunsthistorie, der linguïstiek en dialectologie, der geschiedenis van de paedagogie en der bibliografie, der oudere en moderne filologie, der literatuurgeschiedenis, der lokale geschiedschrijving, der volkskunde en nog a.m.

Te dezer plaatse past het inzonderheid, menen wij, te herinneren aan zijn alom bekende verdiensten als beoefenaar der volkskundewetenschap; meteen aan de genegen aandacht, welke hij overhad voor de werking van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen en zijn orgaan, « Oostvlaamse Zanten ». Aan geen onzer lezers zal het treffelijk gehalte zijn ontgaan van de bijdragen, die hij hieraan bij herhaling afstond, te beginnen reeds in jg. X (1935) (« Een salighe Leering »).

Door afkomst en opgroei moest hij als noodzakelijk zijn hart en zijn geest voelen openplooiën voor de volkskunde en van rond 1907 had ze hem stellig te pakken (Cf. Uit de rechtspleging der XVIIIe eeuw. — Proces van een Maeseycker brandbrieffschrijver te Antwerpen, in « Limburgsche Bijdragen, V). Als te verwachten dan, wijdde hij zich aanvankelijk aan de studie van het volkswezen in zijn Limburg, zijn geboortestreek, waaraan hij trots tijd en verwijdering zo innig is gehecht gebleven. Edoch gaandeweg en aldra verruimde hij zijn folkloristisch af te tasten arbeidsveld en bleek in staat om een begin te maken met een uitzonderlijke reeks in hoofdzaak vergelijkende en synthetiserende artikels, bundeltjes en boeken, waaronder wij hier alleen zijn « Mariage sous la potence (1927), Oude volksgeneeskunde (1928), Over bedevaartplaatjes en -vaantjes (1939), De mystieke wijnpers te Aarschot en elders (1939), Enkele verzen van « Die Hexe » folkloristisch toegelicht (1940) » zullen kunnen vermelden; behalve — met meer nadruk nog — zijn « Brief uit den hemel » (1936) en zijn inhoudrijke heiligen-legenden-studiën, in de eerste rij ervan zijn prachtige navorsingen, met opvallende vondsten betreffende de vrouwelijke heilige met de baard, Wilgefortis ofte Ontcommere.

Hoe zeer heeft prof. dr Jan Gessler ook niet onrechtstreeks de hand gehad in de uitbouw van de volkskundige wetenschap in ons land dank zij zijn aansporing tot de studenten in zijn hoorzaal te Leuven, zijn offervaardige handreiking met raad en daad tegenover hen, evenals tegenover de uiterst velen, die nimmer te vergeefs om voorlichting bij hem aanklopten of wie hij meermaals zelfs ongevraagd ter hulp schoot en in hun arbeid vurig aanmoedigde ?

Feitelijk trad hij op het voorplan onder onze folkloristen sedert 1925, toen de « Folklore brabançon » (IV, nr 23) zijn door de Provinciale dienst voor geschiedkundige en folkloristische opzoekingen van Brabant hoogst lovend onderscheiden verhandeling publiceerde over « La légende du chevalier voué au démon et sauvé par Sainte Gertrude ». Hiermee schaarde hij zich reeds onder de beste Belgische volkskundigen, wier werk ook in de vreemde behoorlijk werd opgemerkt.

Toen dan eindelijk — na onbegrijpelijk lang wachten — op 30 September 1937 de regering overging tot de aanstelling van onze Nationale Commissie voor folklore, leek het vanzelfsprekend dat ook prof. dr Jan Gessler werd benoemd, op 5 November daaropvolgende, onder de negen eerste leden van hare Vlaamse Sectie. Na hare herinrichting op 9 Juni 1947 duidde hem het ministerieel besluit dienaangaande als haar voorzitter aan. Voor weinige maanden eerst zag hij zich genoopt, lettend op zijn wankelgeworden gezondheid, als dusdanig om ontslag te verzoeken. Zijn medeleden waardeerden ten zeerste het lofwaardig aandeel in de werking van de Commissie, dat hij onder alle omstandigheden tot het zijne maakte; ook zijn steeds hoffelijke, vriendelijke leiding, waardoor hij

er in slaagde de besprekingen zo vruchtdragend als maar mogelijk te houden; nog het ongekreukt gezag, waarmee hij 't genootschap naar buiten vertegenwoordigde.

Hij kwam er voor uit als folklorist te zijn « een vurige aanhanger van de wetenschappelijke volkskunde, verbitterd op al wat het verwijt verrechtvaardigt, dat er in de folklore nog zoveel « geliefhebberd » wordt. Folklore was voor hem een wetenschap : zij dient de wetenschappelijke onderzoeksmethodes te huldigen en slechts op positieve gegevens te bouwen » (Dr M. A. Nauwelaerts : Prof. Dr Jan Gessler, in « De Brabantsche Folklore », XXste deel, 1940-48, blz. 16 vlg.). Dat hij deze alleen juiste opvatting van de volkskunde streng in het oog hield, ook bij de geringste bladzijde, welke hij uit zijn vaardige pen liet vloeien, heeft hij bewezen van het begin tot aan het einde.

...Het einde is nog te vroeg gekomen, veel te vroeg ! Mocht men niet hoopvol geloven dat het hem gegund worden zou nog lange tijd zijn modelarbeid voort te zetten tot groter voordeel van de volkskunde en tot even groot profijt van onze volkskundigen ? Helaas ! het ware te schoon geweest, het heeft niet mogen zijn... Op 2 April 1952, te Heverlee, look hij voor goed de ogen.

In dankbare genegenheid blijven wij hem echter steeds gederken, om zijn innemende persoonlijkheid met de van goedheid lachende ogen en om zijn talentvolle prestaties, die prof. dr Jan Gessler laten prijzen als de compleetste folklorist van het huidige Vlaanderen.

Robert FONCKE.

Boekbespreking.

't BEERTJE. *Volkskundige Almanak voor West-Vlaanderen 1952. Uitgegeven door de Bond van Westvlaamse Folkloristen. Brugge, Drukkerij Graphica, 80 blz. geïllustreerd.* (Te bestellen op het secretariaat, Van Leeg tot Zand, 1, St. Andries-Brugge. Prijs : 10 fr.).

Dit elfde « Beertje » moet zeker voor zijn voorgangers niet onderdoen, noch wat de inhoud, noch wat de typografische verzorging betreft. Het doet fris aan, volks in de verlevenste betekenis van het woord; een schattig boekje met rijke folkloristische inhoud. Oordeel maar zelf : M. van Coppenolle schrijft over de « Hanekampen in de Westhoek » en geeft een uitvoerig ooggetuigenverslag van zulke bloedige kampen te Oostkappel, gemeente gelegen op de Frans-Belgische grens, langs de baan Roesbrugge-Sint-Winoksbergen. Jos de Smet handelt over de verschillende « Republikeinse feesten te Brugge » : het vieren van de Decadi en van nog talrijke andere nationale feestdagen. Sommige dezer feesten, waaraan over 't algemeen zeer weinige Bruggelingen deelnamen en waarvan de meeste verdwenen in 1802, worden beknopt beschreven. M. (Mejuffer M. Cafmeyer) in « Van 't Keuneveld naar 't Zwijnsгат » haalt jeugdherinneringen aan uit het harde en primitieve leven van de bewoners van Sysele-veld, van 't Keuneveld en van de Warande, gelegen tussen 't Kasteel van Male en Sysele-dorp, bij Spermalie, met zijn Tempelierssage. Daarop volgt een flink gedocumenteerde studie van H. Stalpaert : « Van de Blankenbergse Bescheepdag en de Blankenbergse Rekeningen », waarin hij ons de ware oorsprong van de volksuitdrukking « Blankenbergse rekeningen maken » meedeelt.

Verder deelt W. G. (Iraldo) in « Folklore van de Sport » allerhande Westvlaamse folkloristische wetenswaardigheden (volks- en supportersliedjes, volksuitdrukkingen, aanmoedigingskreten) mede in verband met de wiel- en de voetbalsport. Een naamloos artikel handelt nog over « Remedies tegen het ongedierte in de Bogardenschool te Brugge ». Tussen de hoofdartikels in, vinden wij nog enkele grappige anecdoten. G. P. Baert zorgde voor de teksten bij de kalender en kunstschilder G. Michiels voor de illustratie ervan.

Dit elfde « Beertje » mag er zijn en we bevelen het dan ook aan onze lezers warm aan.

F. V. ES.